

Posudek diplomové práce

Petr HRACHOVEC, Johanité v náboženském životě na Žitavsku, 179 stran

Předkládaná práce je součástí dlouhodobého projektu historického semináře zabývajícího se dějinami tzv. vedlejších zemí České koruny. Svým zaměřením na náboženský život v oblasti Horní Lužice volně navazuje na práce Jan Zdichynce, který se věnuje zdejšími ženskými kláštéry.

Diplomant Petr Hrachovec se již několik let intenzivně zabývá otázkami spjatými s činností řádu johanitů ve středoevropském prostoru. Detailně se soustředil na Žitavsko, kraj, který až do 20. let 15. století příslušel bezprostředně k Českému království, respektive k Čechám, a pak, až do roku 1635, patřil k České koruně jako součást Horní Lužice. Původně se autorův zájem upínal především k prvnímu časovému úseku, pak se ale rozhodl pro sondu do náboženského života tohoto pohraničního regionu v 16. století. Lákaly ho nezpracované a u nás v podstatě neznámé prameny k situaci na Žitavsku kolem roku 1500, k pronikání reformace i prolínání náboženské a politické sféry v životě zdejších obyvatel (vysvětlení výběru tématu viz úvod). Opřel se o rozsáhlý výzkum archivních pramenů i dílčích, rozptýlených edic.

Práci rozdělil do tří oddílů dále členěných na podkapitoly. V první části podal jednak zasvěcený přehled zachovaných pramenů k náboženským dějinám Žitavska ve středověku a raném novověku a kritické zhodnocení stávající literatury, jednak shrnující popis vývoje žitavské komendy, jejího působení, majetku, významu do roku 1500.

V druhém oddílu (*Johanitský řád a náboženský život v Žitavě na prahu reformace, 1500-1521* - s. 28-70) se Petr Hrachovec zabývá v české historiografii neobvyklým vylíčením náboženského života v prvních dvou desetiletích 16. stol., tj. před velkoplošným rozšířením reformace. Autor se nejprve rozepsal o situaci v německy mluvících částech Říše, využil i množství moderní teoretické a metodologické literatury, kterou dokázal aplikovat při vlastní práci s prameny. Kapitola *II.3. Žitava na počátku 16. století*, v níž se autor snažil poskytnout bohatou fresku městského života, včetně sociálních a ekonomických poměrů, je velmi zajímavá, jen na některých místech působí poněkud torzovitě, což je způsobeno nejen „skákáním“ v čase, ale i snahou po zestručnění velkého množství sdělovaných faktů (znatelné např. v podkapitole *II.3.2. Hospodářské a sociální poměry ve městě*). Poněkud z této části

práce vybočuje podkapitola II.1. *Johanitský řád za reformace – přehled pramenů a literatury*, který mohl být zařazen do I. oddílu. Uceleně již působí část věnovaná humanismu. Spory o obsazení městské rady vrcholící v povstání tzv. Wiesenherren 1487 lze, i podle autorova líčení, těžko zařadit mezi protiklerikální vystoupení. Zápas mezi starými patricijskými rody a bohatými řemeslníky probíhal již od 2. poloviny 14. století prakticky ve všech městech Horní Lužice, a v daném případě měl ještě politický příděch let, kdy titul českého krále náležel dvěma panovníkům – Vladislavu II. a Matyáši Korvínovi, do jehož pravomoci patřila i Horní Lužice. Přínosný je popis výstavby církevních budov na přelomu 15. a 16. století, včetně Božího hrobu, a odpustků, které církevní instituce v Žitavě získaly (poněkud nepřesně ve výčtu pravomocí Mikuláše Hertwika). Nezdá se mi tvrzení, že Žitava byla v 16.-17. století nejbohatším městem Horní Lužice (s. 46), vždy se za něj považoval Zhořelec. Ke s. 68 poznamenávám, že leprosarium bylo určeno většinou nemocným morem, mohlo tudíž pocházet ze 14. stol., ve 20. letech 15. stol. sídlila v Žitavě pražská kapitula, administrátor tehdy mohl být jen jeden (s. 69).

Stejně rozsáhlou část diplomové práce zaujímá i III. Oddíl nazvaný *Reformace v Žitavě a sekvestrace a sekularizace obou komend (1521-1570/71)*. Diplomant barvitě vylíčil všechny tradované události, které byly, či by mohly být předzvěstí přijetí reformace, dotýká se též individuálních problémů mnichů rušených klášterů atd. Podrobně se zabýval též pestrým osudem Lorenze Heydenreicha, kazatele ve farním kostele a posléze přívržencem učení Martina Luthera, a některých původně františkánských mnichů po rozpuštění jejich konventu. Záslužné jsou též zmínky kontaktů s českým prostředím v případě Oswalda Pregenera a jeho vztah k jednotě bratrské i příklon k zwingliánství, stejně jako připomínka dalších významných osobností, které zase udržovaly styky s Wittenberkem (Mikuláš Dornspach). Samostatně se autor zabývá osudem žitavské a hirschfeldské komendy ve 30. a 40. letech 16. stol., jejich postupným úpadkem a převážením luterství (1564 schválení *Kirchenordnung*). Popis žitavské komendy ve chvíli jejího prodeje (proveden 1570) je příkladným pohledem do struktury zdejšího johanitského majetku, jeho vrůstání do života města, aplikovatelný i pro starší období.

Z drobných připomínek lze vytknout autorovo kolísání v užití polských, německých či českých slezských místních jmen, a někde i nedůslednost v překladech křestních jmen – proč uváděno Jan/Hans, ale pouze Paul či Lorenz (např. s. 72); dobře míněná formulace *majetek, jenž by připadl jeho zemřelé manželce, pokud by ho přežila* (s.72), vyznívá přece jen poněkud zvláště. Označení *aristokraté* pro měšťany, kteří od Ferdinanda I. dostali predikát, neodpovídá terminologii české historiografie. Carpzova bych nepovažovala za raně

osvíceného historika, ale za příslušníka generací tzv. učeného barokního dějepisectví. Navíc v příloženém seznamu pramenů a literatury by, stejně jako Haußdorf, měl figurovat mezi starými tisky a ne mezi literaturou. K rybníčnému hospodářství snad lze jen připomenout nedávno vydanou monografii Erharda HARTSTOCKA, *Teichwirtschaft in der Oberlausitz. Abriß der Geschichte von den Anfängen bis 1945*, Lusatia Verlag Bautzen 2005. Škoda též, že autor nepřipojil k textu nějaké přílohy – mapku, případné veduty, nákresy či současné fotografie.

Předložená práce vykazuje velké zaujetí autora, píli i schopnosti, stejně jako příkladné využití poznatků a zkušeností z pobytu na německých univerzitách v Drážďanech a Lipsku. Přes určitou překotnost výkladu, který by si na některých místech zasloužil ještě jednu redakci, jde o práci zdařilou a vhodnou k dalšímu rozpracování a v upravené podobě i k publikování. Rozhodně splňuje kriteria kladená na diplomovou práci a **doporučuji** ji proto k obhajobě.

Praha 15. 9. 2006

Prof. PhDr. Lenka Bobková, CSc.
ústav českých dějin FF UK
vedoucí diplomové práce